

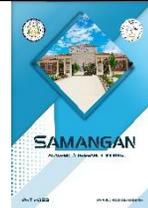

Samangan Scientific and Research Journal

<https://researchsparker.edu.af/index.php/SARJ>

DOI: 10.64226/sarj.v2i02.71

e-ISSN:3105-1715

Intellectual Invasion and ways to combat it in Afghanistan

*Saeed Ahmad Noori*¹, *

¹Department of Islamic Studies, Faculty of Sharia, Farah Institute of Higher Education

* Corresponding Author: sydjwny54@gmail.com

Cite this study:

Noori, S. A. (2024). Intellectual Invasion and ways to combat it in Afghanistan, Samangan Academic and Research Journal, 2(2), 107-128.

Keywords

Cultural invasion, Afghan society, intellectual warfare, enemies of Islam, Western culture.

Research

Received:

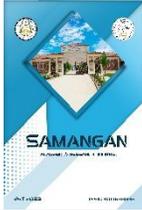
Revised:

Accepted:

Published:

Abstract

Intellectual invasion is one of the most dangerous challenges faced by Islamic societies, especially Afghanistan. Unlike military wars, this covert war directly targets the thoughts, culture, and spiritual values of a nation. Many people in Afghanistan are still unfamiliar with the concept of "intellectual warfare," while this type of aggression has entered the arena with newer and more complex methods in the present age. Therefore, raising awareness in this area and providing appropriate solutions to counter it seems essential. This article examines the concept of intellectual warfare, its brief history, and the methods of its infiltration in Afghanistan. Additionally, practical solutions to confront this phenomenon, especially after the establishment of the Islamic Emirate, have been examined. The primary objective of the research is to raise awareness among the youth and future generations of Afghanistan about this challenge and empower them to address it. This study employs a descriptive-analytical approach, based on library and documentary research. In analyzing the subject, existing societal facts are taken into account, and through the use of fundamental Islamic sources and logical reasoning, strategies to counter intellectual aggression are explored and explained. The research results indicate that the government and people of Afghanistan possess the necessary capacities to combat intellectual aggression. To counter this threat, it is essential to effectively utilize all the country's material and spiritual resources. Strengthening religious and national identity, enhancing public awareness, and utilizing Islamic resources are among the most effective strategies in this process. Finally, this research emphasizes the necessity of cooperation between the government, scientific and cultural institutions, and the general public to confront this phenomenon, in order to safeguard the religious and cultural values of society from intellectual and cultural threats.

تهاجم فکری و راه‌های مقابله با آن در افغانستان

سعید احمد نوری^{۱*}

^۱ دیپارتمنت تعلیمات اسلامی پوهنځی شرعیات مؤسسۀ تحصیلات عالی فراه

*نویسنده مسؤؤل: sydwjny54@gmail.com

مرجع‌دهی:

نوری، س. ا. (۱۴۰۳). تهاجم فکری و راه‌های مقابله با آن در افغانستان، ۲(۲)، ۱۰۷-۱۲۸.

کلمات کلیدی

تهاجم فرهنگی، جامعه افغانستان، جنگ فکری، دشمنان اسلام، فرهنگ غربی.

چکیده

تهاجم فکری یکی از خطرناک‌ترین چالش‌هایی است که جوامع اسلامی، به‌ویژه افغانستان، با آن مواجه هستند. این جنگ مرموز، برخلاف جنگ‌های نظامی، مستقیماً افکار، فرهنگ و ارزش‌های معنوی یک ملت را هدف قرار می‌دهد. بسیاری از مردم افغانستان هنوز با مفهوم "جنگ فکری" آشنایی ندارند، درحالی‌که این نوع تهاجم در عصر حاضر با شیوه‌های جدید و پیچیده‌تری وارد میدان شده است. بنابراین، آگاهی‌بخشی در این زمینه و ارائه راهکارهای مناسب برای مقابله با آن ضروری به نظر می‌رسد. این مقاله به بررسی مفهوم جنگ فکری، تاریخچه مختصر آن و روش‌های نفوذ آن در افغانستان پرداخته است. همچنین، راهکارهای عملی برای مقابله با این پدیده، به‌ویژه پس از استقرار امارت اسلامی، مورد بررسی قرار گرفته است. هدف اصلی تحقیق این است که جوانان و نسل آینده افغانستان نسبت به این چالش آگاه شوند و بتوانند با آن مقابله کنند. این پژوهش با رویکرد توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی انجام شده است. در تحلیل موضوع، حقایق موجود در جامعه در نظر گرفته شده و با استفاده از منابع اساسی اسلامی و استدلال منطقی، به بررسی و تبیین راهکارهای مقابله با تهاجم فکری پرداخته شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که حکومت و مردم افغانستان ظرفیت‌های خوبی برای مقابله با تهاجم فکری دارند. به‌منظور ایستادگی در برابر این تهدید، لازم است که از تمام داشته‌های مادی و معنوی کشور به‌درستی استفاده شود. تقویت هویت دینی و ملی، ارتقای سطح آگاهی عمومی و بهره‌گیری از منابع اسلامی، از جمله مهم‌ترین راهکارهایی است که می‌تواند در این مسیر مؤثر واقع شود. در نهایت، این تحقیق بر ضرورت همکاری بین دولت، نهادهای علمی و فرهنگی و عموم مردم برای مقابله با این پدیده تأکید دارد، تا بتوان ارزش‌های دینی و فرهنگی جامعه را از تهدیدهای فکری و فرهنگی مصون نگه داشت.

مقدمه

به نام خداوند یکتا و بی‌همتا، درود و سلام بر منجی عالم بشریت محمد مصطفی ﷺ که همواره در مقابل باطل مبارزه نموده است و این میراث مبارک را از خود برای ما به ارمغان گذاشته است. تاریخ گواه است که از بدو وجود اهل حق، باطل در مقابلش قرار داشته است. دشمن همیشه برای از بین بردن مسلمانان و تضعیف اهل اسلام، تاکتیک عوض می‌کند. احياناً جنگ نظامی و هدف قرار دادن انسان‌های بی‌گناه، با ایجاد رعب و وحشت، تخریب خانه‌ها و از بین بردن امکانات زیربنایی شهرها. گاهی هم این جنگ چهره‌اش را عوض می‌کند، به جای جنگ نظامی، دشمن جنگ فکری را انتخاب می‌کند، زیرا کارشناسان و خاورشناسان غربی بامطالعه ملت‌های اسلامی و شرقی همواره در جستجوی راه‌های مؤثر جهت تضعیف روحیه اسلامی و از بین بردن غیرت و حمیت اسلامی می‌باشند. لذا آنان تلاش دارند تا از هر راه ممکن بتوانند ملت‌های اسلامی را نسبت به دین و آئین‌شان بدبین نموده و در اذهانشان نسبت به خوبی‌ها و محاسن دین مبین اسلام شک و شبه ایجاد نمایند.^۱ با توجه به اینکه جنگ فکری به مراتب خطرناک‌تر و مرموزتر از جنگ‌های تسلیحاتی و گرم است؛ بسیاری از مردم افغانستان، به هیچ‌عنوان با چنین واژه‌ای (جنگ فکری) آشنایی ندارند؛ لذا ضرورت دانستم تا در این مقاله، راه‌های نفوذ جنگ فکری در افغانستان و طریقه‌ای مقابله با آن را مورد تحقیق و بررسی قرار دهم؛ تا باشد که راهگشای برای جوانان این مرزوبوم جهت شناسایی این پدیده‌ای خطرناک قرار بگیرد.

اگرچه در این موضوع علما و اندیشمندان اسلامی، کتاب‌ها و مقالات زیادی نگاشته‌اند، اما اکثر آن نوشته‌ها به صورت عموم، این موضوع را مورد بحث و بررسی قرار داده‌اند؛ اما نویسنده می‌خواهد که در این مقاله بیشتر به جوانب خاص موضوع که همانا اهمیت تهاجم فکری در افغانستان و راه‌های مقابله با آن است پردازد.

مخصوصاً در برهه‌ای زمانی که ما در افغانستان زندگی می‌کنیم، ظاهراً این سؤالات پیش می‌آید که آیا دشمنان اسلام بعد از شکست مفتضحانه‌ی نظامی در افغانستان، ساکت نشستند؟ آیا به خاطر دستیابی به اهداف دل‌خواسته خویش دست به اقدامات دیگری زده‌اند؟ که در این مقاله تلاش می‌شود تا به سؤالات مطرح‌شده به صورت درست پاسخ داده شود. بناء به این فرضیه‌ها بیشتر می‌پردازیم که تمرکز دشمنان اسلام بعد از شکست مفتضحانه در این سرزمین بیشتر روی تهاجم فکری و فرهنگی شده است. به نظر می‌رسد که پیرامون موضوع متذکره و دسیسه‌های جدیدی را که مخصوصاً دشمنان شکسته خورده افغانستان، در حال حاضر علیه نظام اسلامی به راه‌انداخته‌اند؛ مطالبی به نگارش درآید.

روش تحقیق

تحقیق حاضر با بهره‌گیری از منابع مکتوب و الکترونیکی مانند المکتبه الشامله، دار المنظومه، مکتبه الوقفیه و الجامع الکبیر، در کنار پایگاه‌های علمی بین‌المللی نظیر Web of Science، Scopus، JSTOR، SpringerLink و ProQuest انجام شده است. علاوه بر این، از دیتابیس‌های آنلاین و

(قطب، محمد، ۱۴۱۸: ۳۳) ۱

خبرگزاری‌های معتبر جهانی مانند Reuters، Al Jazeera، The Guardian و Associated Press (AP) برای بررسی رویدادهای معاصر و تحلیل داده‌های به‌روز بهره‌گرفته شده است. با در نظر داشتن حقایق موجود در جامعه، این پژوهش با استفاده از روش استدلالی و تحلیل محتوا، یافته‌ها را بر مبنای منابع اساسی اسلام، از جمله قرآن، سنت و آثار علمی معتبر، بررسی کرده و آن را با نیازهای جامعه امروز مطابقت داده است. به این ترتیب، تحقیق حاضر با تلفیق روش‌های مطالعات کتابخانه‌ای، تحلیل استنادی و بررسی داده‌های به‌روز خبری، رویکردی جامع و علمی را در بررسی موضوع دنبال کرده است.

«جنگ فکری عبارت از جنگی است که کفار آن را به هدف تسخیر مسلمانان و از بین بردن شریعت، عقیده، فکر، عرف، عنعنات، سلوک و اخلاق ایشان و به‌منظور زدودن صبغه اسلامی از زندگی آن‌ها با استفاده از وسایل غیرنظامی به این هدف به راه انداخته‌اند که مسلمانان از تشخیص و هویت مخصوصشان محروم گردند و در همه عرصه‌ها دنباله‌رو و مقلد غربی‌ها باشند و در آینده حتی هیچ تصویری از جنگ علیه کفار را نیز در ذهن نداشته باشند»^۲.

در جنگ فکری وجود فیزیکی مسلمانان هدف قرار نمی‌گیرد، بلکه دین، فکر، رسوم و اعراف اجتماعی، اخلاق شخصی و اجتماعی و کیفیت روانی و روحی آن‌ها من حیث هدف تحت ضربات گرفته می‌شوند. زیرا این‌ها عواملی‌اند که افراد یک جامعه را در سنگر دفاع از وجود فیزیکی و معنوی‌شان قرار می‌دهند و آن‌ها را به ایستادن در صف جنگ در مقابل متجاوزین وامی‌دارند. ولی هرگاه عوامل متذکره به تدریج و به شکل سیستماتیک از بین برده شود، مقاومت در برابر دشمن خودبه‌خود منتفی می‌گردد و در نتیجه دشمن از هر نوع تلفات مالی و جانی در امان می‌ماند و هدفش را نیز بدون جنگ و خونریزی به دست می‌آورد.

اهمیت جنگ فکری

۱- جنگ فکری به مراتب خطرناک‌تر از جنگ نظامی است؛ زیرا جنگ نظامی برای همه اعم از عالم و جاهل، خرد و بزرگ واضح و هویدا است و همگان به‌منظور دفع آن و برای پاک‌سازی شهرها و رهایی بندگان از شر آن، صف می‌کشند و چنین کاری به‌آسانی امکان‌پذیر است، اما جنگ فکری خیلی مخفیانه و پنهانی طراحی می‌شود که جز اندکی از مردم آن را نمی‌بینند، و تا زمانی که عمیقاً تأثیر نکند و نتایج منفی‌اش آشکار نگردد، کسی به آن متوجه نمی‌شود.^۳

۲- تهاجم فکری پیش از فتح سرزمین‌ها افکار و باروها را هدف قرار داده و به‌صورت آسان و کم‌هزینه‌تر زمینه فتح سرزمین‌ها را فراهم می‌سازد. چنانچه یحیی محمد الیاس می‌نویسد: «این جنگ سرزمین‌ها را تهدید نمی‌کند؛ بلکه عقل‌ها را تهدید می‌کند و با لشکری رویارو نمی‌شود؛ بلکه با ملتی

(مجاهد، ۱۳۹۵: ص ۱۵) ۲

(مجاهد، ۱۳۹۵: ص ۳۳) ۳

رویاری می‌کند؛ مساحت جغرافیایی را تسخیر نمی‌کند بلکه فرهنگی را مسخر می‌نماید؛ با موقعیت و پایگاه ویژه نمی‌جنگند؛ بلکه در هر خانه و هر کجا با افکار می‌جنگد؛ چاهی را سم‌پاشی نمی‌کند؛ بلکه افکار و عقول را مسموم می‌نماید؛ ادوات و آلات را تخریب نمی‌کند؛ بلکه ثقافت و عقیده را به ویرانی می‌کشاند؛ از همین جهت این جنگ مشکل‌تر و عمیق‌تر است؛ مقاومت در برابر آن و دفع نمودن آن نیازمند تلاش بی‌وقفه، صبر دراز، برنامه‌ریزی ماهرانه و تنظیم محکم می‌باشد.^۴

۳- تمام اعمال بشر نتیجه افکار بشر است، چه مثبت و چه منفی، تمام ابزار جنگی اعم از بم‌ها، موشک‌ها و غیره همه در نتیجه فکر بشر به وجود آمده‌اند، استعمال این‌ها نیز در نتیجه فکر بشر است. استاد عبدالرحمن حبنکه المیدانی می‌فرماید: «قوی‌ترین مردم از نظر قوت‌های (مادی) کسانی هستند که قدرت قوی بر پرورش افکار دارند؛ و ضعیف‌ترین مردم بر قدرت‌های (مادی) کسانی هستند که ضعف در بُعد تربیت و پرورش افکاری دارند که قرار است به وسیله آن (افکار) به مقصد برسند.»^۵ لذا هر قدر که یک امت در پرورش افکار ضعیف باشد به همان پیمانانه در بعد مادی و فکری محتاج استفاده از مادیات و افکار دیگران است. بنابراین دشمنان اسلام آنگاه که غلبه مسلمانان را بر بیش از نیمی از کره خاکی دیدند، اهمیت جنگ فکری را به خوبی درک کردند که تنها چیزی که مسلمانان را در برابر ما پیروز میدان می‌گرداند، فکر و عقیده این امت است، پس به فکر راه‌اندازی جنگ فکری در مقابل مسلمانان شدند. تا اتحاد و انسجام مسلمانان را که در نتیجه وحدت فکر است، به هم بریزند.

۴- استاد حیدر عثمان می‌نویسد: «جنگ روانی و تهاجم فکری همیشه مقدمه‌ی تهاجم نظامی بوده و گاهی همین تهاجم فکری برای تصرف سیاسی یک کشور کافی بوده، نیازی به تهاجم نظامی نداشته است، چه بسا مردم یک کشور به مرور زمان بدون هیچ مقاومتی افکار و اندیشه‌های خود را تسلیم دشمنان اسلام نموده و همین امر برای نسل‌های بعدی نیز مرسوم گردیده است.»^۶

۵- جنگ فکری نسبت به جنگ نظامی در تسخیر دائمی ملت‌ها و اشغال سرزمین‌های آن‌ها بدون جنگ و خونریزی مؤثرتر و کارآمدتر است. زیرا جنگ عسکری مقاومت‌ها، حساسیت‌ها و عکس‌العمل‌های بالمثل را تحریک می‌کند که سبب به درازا کشیده شدن جنگ، ازدیاد مصارف جنگی و تلفات بشری زیادی می‌گردد، که همه این‌ها در فرجام منجر به شکست اشغالگران می‌گردد، هر چند این شکست مدت‌ها بعد واقع شود. تاریخ به اثبات رسانیده که فتح مناطق از طریق نظامی و تسلط قهری هیچ‌گاهی به طور دائمی باقی نمی‌ماند، مگر اینکه تسخیر فکری جای تسخیر نظامی را بگیرد.^۷

۴(الیاس، ۱۳۹۰: ۱۲)

۵(حبنکه المیدانی، ۱۴۰۳: ۲۶)

۶(عثمان، بیتا: ص ۱۴)

۷(مجاهد، ۱۳۹۵: ۱۶)

اما تسخیر و اشغال فکری برعکس اشغال نظامی برای همیشه و یا برای مدت طولانی باقی می‌ماند و تداوم تسخیر فکری به این امر وابستگی دارد که فکر فاتحین چه مقدار برحق است و به چه مقدار با خود خیر، عدل، معقولیت و انسانیت را برای سرزمین‌های مفتوحه به ارمغان می‌آورد.

نمونه‌های بارز تسخیر در جنگ فکری

نمونه‌های بارز تسخیر جنگ فکری را امروز ما در کشورهای اسلامی به صورت واضح و آشکار می‌بینیم که چگونه سران کشورهای اسلامی مخصوصاً کشورهای عربی تسلیم جهان غرب و آمریکا شده اند که حتی بدون خواسته آمریکا و اسرائیل علاوه بر این که به دفاع از ملت فلسطین و اهل غزه اقدامی نمی‌کنند؛ حتی این جرئت را ندارند که لقمه نانی به برادران و هم‌کیشانانشان در غزه بدهند؛ بلکه برای پیشبرد اهداف آمریکا و اسرائیل با تمام وجود همکاری می‌کنند؛ به عبارت دیگر می‌توان گفت که متأسفانه سرزمین‌های زیادی از عالم اسلامی به سبب تسخیر افکار حکام آن سرزمین‌ها به‌وسیله آمریکا و غرب دیگر مایه امید و دادرسی برای مظلومان در عالم اسلام نیستند.

پیشینه جنگ فکری

جنگ فکری باطل، در مقابل حق، تاریخی بس طولانی دارد که همه‌ای آن را در این نوشته مختصر نمی‌توان درج کرد، اما به چند نمونه از آن به صورت مختصر اشاره می‌کنیم

اولین شعله‌های جنگ فکری در مقابل پدر انسان‌ها آدم -علیه‌السلام- شروع شده است و بنیانگذار آن شیطان است؛ آنگاه که الله متعال حضرت آدم را در جنت اسکان داد و شیطان را به خاطر عدم سجده به آدم از درگاه خود راند؛ شیطان از در کینه در مقابل آدم -علیه‌السلام- وارد شد اما فکر کرد که از چه راهی باید آدم را ضربه بزند، او در نهایت به این نتیجه رسید که باید روی فکر آدم، با ظاهری آراسته به خیرخواهی کار کرد تا بتوان اعتماد آدم را به خود جلب کرده و او را معتقد به سخنان خویش گرداند، چنانچه الله متعال حکایت می‌کند که شیطان از در خیرخواهی وارد شده و گفت: *أَمَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَکَیْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِیْنَ* (۲۰) *وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِیْنُ النَّاصِحِیْنَ* (۲۱) ^۸

ترجمه: گفت منع نکرده است شمارا پروردگار شما از این درخت مگر برای احتیاط از آن که شوید دو فرشته یا شوید از جاوید باشندگان (۲۰) و قسم خورد برای ایشان که من از نصیحت کنندگانم شمارا (خیر خواهان) (۲۱) ^۹ *وَقَالَ قَتَادَةُ: «حَلَفَ لَهُمَا بِاللَّهِ حَتَّى خَدَعَهُمَا، وَقَدْ يُخَدَعُ الْمُؤْمِنُ بِاللَّهِ، فَقَالَ: إِنِّي خُلِفْتُ قَبْلَكُمَا وَأَنَا أَعْلَمُ مِنْكُمَا فَاتَّبَعَانِي أُرْشِدُكُمَا»* ^{۱۰} ترجمه: قتاده رحمه الله می‌فرماید: برای‌شان به نام خداوند قسم یادکرد تا اینکه آنان را فریب داد؛ بدون شک مؤمن با قسم به نام خداوند فریب می‌خورد. شیطان گفت من قبل از شما خلق شدم، من از شما بهتر می‌دانم از من پیروی کنید من شمارا به راه

(اعراف، ۲۰-۲۱-۸)

(دهلوی، ص: ۳۲۱) ^۹

(البغوی ۱۴۲۰/۲: ۱۸۴) ^{۱۰}

درست راهنمایی می‌کنم. همچنان این جنگ فکری در طول تاریخ در مقابل حق ادامه داشته چنانچه قرآن مجید حکایت می‌کند که مخالفین انبیاء با القاب بد از قبیل (ساحر، مجنون، شاعر) تلاش می‌کردند تا جلو دعوت انبیاء علیهم‌السلام را بگیرند و مردم را از پذیرش دعوت آنان روگردان کنند.

شروع جنگ فکری در اسلام

جنگ فکری در اسلام نیز تاریخی بسیار طولانی دارد؛ زمانی که پیامبر اسلام - صلی‌الله علیه وسلم - در مکه مکرمه دعوت خود را شروع می‌کند؛ مشرکین راهی دیگری جز جنگ فکری نمی‌یابند؛ لذا باهم می‌نشینند و مشورت می‌کنند که با چه دسیسه‌ی مردم را از نزدیک شدن به پیامبر اکرم - صلی‌الله علیه وسلم - بر حذر دارند، چنانچه فیصله نهایی از طرف ولید بن مغیره چنین می‌شود: وَإِنَّ أَقْرَبَ الْقَوْلِ لَأَنْ تَقُولُوا: هَذَا سَاحِرٌ، فَتَقُولُوا هُوَ سَاحِرٌ يُفَرِّقُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَدِينِهِ، وَبَيْنَ الْمَرْءِ وَأَبِيهِ، وَبَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجَتِهِ، وَبَيْنَ الْمَرْءِ وَأَخِيهِ، وَبَيْنَ الْمَرْءِ وَعَشِيرَتِهِ. فَتَفَرَّقُوا عَنْهُ بِذَلِكَ فَجَعَلُوا يَجْلِسُونَ لِلنَّاسِ حِينَ قَدِمُوا الْمَوْسِمَ لَا يَمُرُّ بِهِمْ أَحَدٌ إِلَّا حَذَرُوهُ إِيَّاهُ، وَذَكَرُوا لَهُمْ أَمْرَهُ.^{۱۱} ترجمه: بهترین سخن درباره (محمد صلی‌الله علیه وسلم) این است که بگویند او یک ساحر است که بین شخص و دینش، بین شخص و پدرش، بین شخص و همسرش، بین شخص و برادرش و بین شخص و تمام قومش تفرقه می‌اندازد؛ پس با این (دسیسه) مردم را از دور بر او متفرق سازید؛ لذا (مشرکین) در موسم (حج) بر راه‌های ورودی شهر نشستند و مردم را از نزدیک شدن به پیامبر اکرم ﷺ بر حذر می‌داشتند.

علامه علی الطهطاوی می‌فرماید: تعرضوا دائماً لرمیه بالسحر والكهانة والجنون.^{۱۲} ترجمه: همواره پیامبر اکرم ﷺ را متهم به سحر، کهانت و دیوانگی می‌کردند. (تا مردم را از شنیدن دعوت ایشان دور کرده و به این وسیله بتوانند به خواسته‌ای خود که همانا جلوگیری از انتشار اسلام است؛ برسند).

قرآن عظیم‌الشان حکایت می‌کند که کفار برای خاموش کردن صدای حق و کم رونق کردنش چنین می‌گفتند: {وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ} (۲۶) {ترجمه: کافران (به همدیگر) گفتند: گوش به این قرآن فرا ندهید و در (هنگام تلاوت) آن یاهه سرائی و جاروجنجال کنید (تا مردمان هم قرآن را نشنوند و مجال اندیشه درباره مفاهیم آن از ایشان گرفته شود و) شما پیروز گردید. (خرم دل، ۱۳۹۷، ص: ۱۵) (یخبر تعالی عن أولئك المعرضين عن كفار قريش وأنهم قالوا لبعضهم بعضاً لا تسمعوا لهذا القرآن الذي يقرأه محمد صلی‌الله علیه وسلم حتى لا تتأثروا به، والغوا فيه أي الغطوا وصيحوا بكلام لهو ووصفوا وصرخوا حتى لا يتأثر به من يسمعه من الناس لعلكم تغلبون رجاء أن تغلبوا محمداً على دينه فتبطلوه وبيقي دينكم). (الجزائري، ۱۴۲۴: ۵۷۳/۴). ترجمه: الله تعالی از آن انسان‌های اعراض کننده که از کفار قریش بودند، خبر می‌دهد که به همدیگر گفتند: از قرآنی که حضرت محمد ﷺ می‌خواند متأثر نشوید؛ در وقت خواندنش سر صدا کنید؛ دست بزنید و سوت بکشید؛ تا کسانی که قرآن

11 (ابن کثیر، ۱۳۹۵: ۱/۵۰۰)

12 (الطهطاوی، ۱۴۱۹: ۱/۱۰۹)

13 (فصلت: ۲۶، ۲۷)

را می‌شنوند از آن متأثر نشوند؛ تا باشد که شما به این صورت بر محمد ﷺ و دینش غالب شوید؛ دین او را در اذهان مردم بد جلوه دهید؛ تا دین شما برای شما باقی بماند.

جنگ فکری غرب علیه مسلمانان

جنگ فکری غرب علیه امت اسلامی در چه تاریخی شروع شد؟ پلان بکار انداختن جنگ فکری منظم علیه مسلمانان را (لویس نهم) پادشاه فرانسه زمانی طرح نمود که موصوف در مصر در سال (۱۲۵۱) میلادی در جنگ منصوره (بعد از شکست و زبون شدن لشکر فرانسه به دست مسلمانان اسیر شد، و سپس در بدل فدیجی بزرگی رها شد. لویس نهم) در دوران اسارتش به این نکته غور و تعمق می‌نمود که چرا مسلمانان با وجود کمبود وسایل مادی و عسکری همیشه بر کفار پیروز می‌شوند؟ در پایان غور و تفکر طولانی‌اش به این نتیجه رسید که سرچشمه قوت مسلمانان در وسایل مادی نه بلکه در دین، عقیده، اخلاق و معنویات آن‌ها نهفته است. و تا زمانی که همین سرچشمه تازه و خروشان باشد مسلمانان همیشه در مقابل دشمنان‌شان نیرومند و برتر می‌باشند. پادشاه فرانسه بعد از رهایی‌اش از حبس و رسیدن به لشکرش متخصصین نظامی، سیاسی، مذهبی و بزرگان و متنفذین جامعه فرانسه را جمع نموده و در مورد شیوه جنگ با امت اسلامی با آن‌ها صحبت کرد او در جریان صحبت‌هایش چنین گفت: (اگر می‌خواهید مسلمانان را شکست دهید؛ با آن‌ها تنها به جنگ مسلحانه اکتفا نکنید، زیرا شما در جنگ مسلحانه در برابر آن‌ها شکست خورده‌اید، شما با عقیده آن‌ها بجنگید، چون سرچشمه قوت آن‌ها در عقیده آن‌ها مضمّن است) از آن به بعد زعامت سیاسی، فکری و نظامی غرب تصمیم گرفت تا من بعد در مقابله با مسلمانان در کنار جنگ نظامی (جنگ فکری) را نیز به کار اندازند و برای آمادگی به این جنگ در کلیساهای غربی، دانشگاه‌ها، مراکز سیاسی و دیپلماتیک مراکز تعلیمی و تحقیقاتی را در علوم اسلامی، فکر اسلامی و تمدن اسلامی ایجاد نمودند.^{۱۴}

اسباب جنگ فکری

۱. تفرقه‌اندازی

تفرقه‌اندازی یکی از بزرگ‌ترین حربه‌های است که دشمنان اسلام برای برهم زدن قوت و شوکت مسلمانان به کار می‌گیرند؛ این حربه را دشمنان اسلام همواره در جنگ فکری علیه اسلام به کار برده‌اند؛ اگر ما تاریخ را مطالعه کنیم، واقعات دل‌خراش زیادی را می‌بینیم که دشمنان از این گزینه به کثرت استفاده نموده‌اند و احیاناً نتایج ایجابی را نیز به دست آوردند؛ اگرچه در تاریخ درخشان گذشته ما، ممکن تفرقه‌اندازی زیاد نتیجه نداده باشد اما بازهم تأثیرات عمیقش را نمی‌توانیم نادیده بگیریم.

داستان حضرت کعب بن مالک به عنوان نمونه خدمت خوانندگان عزیز تقدیم می‌شود. به هر حال باید این داستان را از زبان کعب -رضی الله عنه- که خود راوی آن است بشنویم تا ببینیم که موفق و موضع‌گیری این شخصیت بزرگ در قبال این تحریض و اغرا به مقام و منصب چگونه بوده است. " من درحالی که در

(مجاهد، ۱۳۹۵: ۲۳-۲۴) 14

بازار مدینه روان بودم، ناگاه مرد نبطی (منسوب به قبله نبط) از انباط شام که غرض فروش مقداری از طعام به مدینه آمده بود از مردم پرسید: کعب بن مالک را که به من نشان می‌دهد؟ مردم برسم رهنمایی او، به سوی من اشارت کردند تا آنکه نزد آمد و نامه پادشاه غسان را برایم تحویل کرد؛ که در آن نوشته بود: اما بعد! اطلاع یافتم که صاحب و رفیقت (رسول خدا ﷺ) بر تو جفا کرده. درحالی که خداوند ترا رسوا و پایمال نگردانیده است، پس به ما بپیوند! چون آن را خواندم گفتم: این هم آزمایش است، لذا به سوی تنوری که آتش افروخته بود رفتم و آن را در آن آتش سوزاندم¹⁵

۱-۱- نتایج ناگوار تفرقه‌اندازی در تاریخ معاصر افغانستان

اگر ما تاریخ معاصر افغانستان را مورد مطالعه و بررسی قرار بدهیم به خوبی پی می‌بریم که دشمنان اسلام در افغانستان چقدر موفقانه عمل کرده و توانسته‌اند که با تفرقه‌اندازی شیرازه ملت افغانستان را برهم بریزند؛ از دوران درانیها تا به امروز تمام ضعف‌های که در نظام‌های حاکم افغانستان به وجود آمده‌اند نتیجه تفرقه و دو دستیگی بوده است. در تاریخ معاصر افغانستان اثر عبدالغنی مجددی نگاشته است: اختلافات بین ارکان عالی دولت امانیه با خارج شدن یک طرف و باقی ماندن طرف دیگر در نظام خاتمه نیافت، بلکه هر شخص و گروه در فکر تشکیل جبهه برای انتقام شد. کتله‌های سیاسی به واسطه ارکان دولت در بسا مواقع علیه دولت استفاده شد و در نهایت نظام را تضعیف و موفقیت شورشیان را بیشتر گردانید.¹⁶

باوجود شیرین بودن پیروزی مجاهدین افغانستان در مقابل جماهیر شوروی سابق، بعد از این افتخار بزرگ متأسفانه بزرگ‌ترین عامل فروپاشی حکومت مجاهدین اختلافات داخلی و تفرقه بین احزاب مجاهدین بود؛ که حیثیت جهاد و مقاومت مردم افغانستان را تحت شعاع قرار داد و ملت شهیدپرور افغانستان نتوانستند از این میمنت بزرگ الهی مطابق با آرمان‌های خود بهره‌برداری نمایند.

۱-۲- سیاست به ارث مانده فرعون برای آمریکا و غرب

در بخشی از آیات کلام‌الله مجید سیاست‌های فرعون بی‌ان شده است که فرعون چگونه از راه به‌کارگیری زور و تفرقه‌اندازی می‌خواست، بر مردم حکومت کند؛ سیاستی که امروزه جهان غرب به رهبری آمریکا در مقابل مسلمانان به کار می‌گیرند.

{إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضِعُّ طَائِفَةً مِنْهُمْ يُدَبِّحُ أَبْنَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ} ¹⁷ ترجمه: فرعون در سرزمین (مصر، شروع به) استکبار و سلطه‌گری کرد و (در میان) مردمان آنجا (تفرقه انداخت و آنان) را به گروه‌ها و دسته‌های مختلفی تبدیل نمود. (هر گروهی و دسته‌ای به دفاع از افراد خود و جنگ و دشمنی با سایرین می‌پرداخت. فرعون مخصوصاً مردمان مصر

(بخاری، ۱۴۰۷، ج ۴، ص ۱۶۰۳) ¹⁵

(مجددی، ۲۰۲۰: ۳۷۲) ¹⁶

¹⁷ (القصص: ۴)

را به دو گروه مشخص قبطیان و سبطیان تقسیم کرد (و گروهی از ایشان را (که سبطیان یعنی بنی اسرائیل بودند، در برابر قبطیان) ضعیف و ناتوان می‌کرد. پسران‌شان را سر می‌برید و دختران‌شان را (برای خدمت‌گذاری) زنده نگاه می‌داشت. او مسلماً از زمره تباه‌کاران (و جنایتکاران تاریخ) بود.^{۱۸}

در تفسیر مظهري چنین آمده است «إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا أَيَّ اسْتِكْبَارٍ وَتَجْبِرُ وَتَعْظُمُ اسْتِيفَانِ بِيَانِ لَذَلِكَ الْبَعْضِ فِي الْأَرْضِ أَيِ أَرْضِ مِصْرَ وَجَعَلَ أَهْلَهَا أَيِ أَهْلِ تِلْكَ الْأَرْضِ شِيْعًا أَيِ فِرْقًا يَشِيعُونَهُ فِيمَا يَرِيدُ مِنَ الْخِدْمَةِ أَوْ يَشِيعُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا أَوْ فِرْقًا أَكْرَمَ مِنْهُمْ طَائِفَةً وَهُمْ الْقَبْطُ وَأَهْلَانِ آخِرِينَ وَهُمْ بَنُو إِسْرَائِيلَ أَوْ أَصْنَافًا فِي الْخِدْمَةِ اسْتَعْمَلَ كُلَّ صِنْفٍ فِي عَمَلٍ أَوْ أَحْزَابًا أَعْرَى بَيْنَهُمُ الْعِدَاوَةَ كَيْلَا يَتَّفِقُوا عَلَيْهِ».^{۱۹} ترجمه: فرعون در زمین تکبر (برتری جوی) کرد؛ اهل آن را به گروه‌های مختلف تقسیم کرد، که از او در آنچه می‌خواست اطاعت می‌کردند. یا به گروه‌های تقسیم کرده بود که گروهی را اکرام می‌کرد مثلاً (قبط) را و گروه دیگر (بنی اسرائیل) را توهین و تذلیل می‌کرد. ولی در خدمت کردن آنان را به گروه‌های مختلف تقسیم کرده بود که هر گروه در یک کار مشغول بود؛ یا آنان را به احزاب مختلف تقسیم کرده بود و بین‌شان دشمنی انداخته بود؛ تا بر علیه فرعون باهم اتفاق نکنند.

اولین ویژگی فرعون این بود که او در این عالم دنبال برتری جویی بود. همین چیزی که امروز آمریکا دنبالش است؛ ویژگی دوم آن بود که میان مردم اختلاف ایجاد کرد و آنان را به چند دسته گروه‌بندی کرد؛ که جهان غرب به رهبری آمریکا نیز با تلاش‌های بی‌وقفه خود سرزمین‌های اسلامی را به کشورهای کوچک تقسیم کردند؛ تا مسلمانان در یک جبهه متحد و صف واحد نتوانند از هم‌دیگر در مقابل تهاجمات غرب دفاع نمایند. همچنان در درون کشورهای اسلامی از جای که احساس خطر می‌کردند نیز گروه‌های مختلفی را تشکیل دادند؛ تا مسلمانان آن کشور به نام حزب و غیره با خودشان درگیر باشند و فرصت برای مقابله با تهاجمات و برنامه‌های غرب پیدا نکنند. کشورها و احزابی که از برنامه‌های آمریکا و غرب حمایت می‌کنند و خطمشی آن‌ها را پیش می‌برند؛ از آنان حمایت می‌کنند کشورها و احزابی که برخلاف غرب به رهبری آمریکا عمل می‌کنند تضعیف‌شان می‌کنند؛ (یستضعف طائفة منهم) و در آخر آیه نیز به عنوان نتیجه این ویژگی‌ها می‌فرماید: «إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ» نتیجه اینست که فرعون فساد پیشه بود؛ تمام پیروان سیاست فرعونی فساد پیشه هستند.

۲. تبلیغات گسترده رسانه‌ای مبنی بر همه‌شمول نبودن حکومت در افغانستان

بعد از پیروزی امارت اسلامی در افغانستان و حاکم شدن نظام اسلامی در این کشور یکی از تبلیغات گسترده که بدخواهان امارت اسلامی به راه انداخته‌اند این است که نظام امارت اسلامی همه‌شمول نیست. حقوق اقوام و اقلیت‌ها در این کشور مراعات نمی‌شود؛ حکومت

18 (خرم‌دل، ۱۳۹۷)

(پانی پتی، ۱۴۱۲: ۱۴۳/۷)

متشکل از یک قومیت و یک تشکل سیاسی است؛ چنانچه در کنفرانس های مختلف بین المللی که بعد از برپایی نظام اسلامی، در کشورهای مختلف دایر شده اند؛ این موضوع مطرح شده است که نظام فعلی افغانستان نظام همه شمول نیست.

در این شکی نیست که هیچ یک از کشورهای که ندای همه شمول نبودن نظام در افغانستان را سر می دهند؛ خیرخواه مردم افغانستان نیستند؛ بلکه می خواهند از این طریق به خواسته های شان در افغانستان برسند و به نوعی این سخن را بزرگ کرده و یک تعداد افراد ناآگاه و یا مغرض را از این طریق علیه نظام اسلامی تحریک نمایند؛ تا به این وسیله نظام اسلامی را تضعیف نموده و به خواسته های شان برسند. به عنوان نمونه برخی موارد در این خصوص برای خوانندگان عزیز تقدیم می شود تا در خصوص موضوع متذکره بیشتر روشنی انداخته شود:

۲-۲- اعلامیه مشترک کشورهای جهان

نمایندگان خاص کشورهای جهان در امور افغانستان از جمله استرالیا، کانادا، اتحادیه اروپا، فرانسه، آلمان، ایتالیا، ناروی، سوئیس، بریتانیا و ایالات متحده به تاریخ ۲۰ فبروری سال ۲۰۲۳ طی گردهمایی در مورد وضعیت جاری افغانستان باهم گفتگو نمودند. نماینده خاص سرمنشی ملل متحد برای افغانستان، رئیس هیئت معاونت سازمان ملل متحد برای افغانستان، رئیس دفتر سازمان ملل متحد برای هماهنگی امور بشردوستانه (OCHA) برای افغانستان و گزارشگر ویژه حقوق بشر سازمان ملل متحد برای افغانستان نیز به عنوان ناظرین در این نشست شرکت و حضور داشتند.

در بند پنجم این اعلامیه چنین آمده است: «تأکید بر دستیابی به صلح و ثبات در افغانستان مستلزم گفتگوی ملی معتبر و فراگیر بوده که از طریق آن نظم قانون اساسی با یک نظام سیاسی همه شمول و فراگیر ایجاد گردد»^{۲۰}

خبرگزاری ایرنا می نویسد: بر اساس گزارش های منتشر شده، در تازه ترین مورد، شهباز شریف، صدراعظم پاکستان و شی جین پینگ، رئیس جمهور چین پس از دیدارشان در بیجنگ در یک بیانیه مشترک خواهان ایجاد حکومت همه شمول در افغانستان شدند و همچنین دولت سرپرست خواستند که سیاست های معتدل را در پیش بگیرد.^{۲۱}

(خبرگزاری صدای آمریکا، ۲۰۲۳/۷/۲۰).²⁰

21 (ایرنا، ۱۴۰۳/۴/۲۸)

۳. افغانستان لانه تروریست‌ها و محل پرورش تروریسم

یکی دیگر از حربه‌های جنگ فکری را که دشمنان علیه نظام اسلامی افغانستان به کار می‌برند، مسئله تروریسم است که همواره بوق‌های تبلیغاتی شرق و غرب این موضوع را به کثرت در رسانه‌ها علیه نظام اسلامی پخش می‌کنند که افغانستان لانه تروریست‌ها است؛ امنیت جهانی از طرف افغانستان تهدید می‌شود؛ این در حالی است که نظام امارت اسلامی در بخش امنیت بزرگ‌ترین دستاورد را در تاریخ افغانستان دارد؛ و همواره بزرگان امارت اسلامی به تمام کشورها به شمول همسایه‌های افغانستان این اطمینان را داده‌اند که خاک افغانستان علیه هیچ کشوری استفاده نخواهد شد. لندسی گراهام، سناتور ارشد جمهوری خواه آمریکا: افغانستان به لانه تروریستان جهانی در قلب آسیا تبدیل شده است.^{۲۲}

جنیش زنان برای صلح و آزادی: طالبان افغانستان را به لانه‌ای تروریسم تبدیل کرده است. (افغانستان اینترنشنال، تاریخ نشر: ۱۴۰۲/۳/۲۱) سیگار: (اداره بازرسی ویژه آمریکا برای افغانستان) افغانستان بار دیگر به لانه تروریست‌ها تبدیل خواهد شد.^{۲۳}

۴- حمایت از تکثر احزاب،

واقعیت این است که تکثر احزاب در افغانستان نتیجه سلبی داشته است؛ بنابراین سیاستی را که امارت اسلامی مبنی بر لغو فعالیت احزاب در افغانستان در پیش گرفته است بهترین سیاست در جهت منافع ملی افغانستان است. اما می‌بینیم که بسیاری از کشورهای جهان مخصوصاً کشورهای غربی که خودشان را دایه مهربان‌تر از مادر می‌دانند، عدم اجازه فعالیت احزاب سیاسی در افغانستان را مخالف با آزادی بیان می‌دانند. خبرگزاری صدای آمریکا می‌گوید: منع فعالیت احزاب سیاسی انحصار قدرت توسط طالبان است. (صدای آمریکا تاریخ نشر: ۱۴۰۳/۳/۲۳).

۵- دفاع از حقوق و آزادی زن

یکی از میدان‌های مهم جنگ فکری، مطرح کردن حقوق زنان و آزادی آنهاست که با شیوه به ظاهر خیرخواهانه از طرف جامعه غربی مطرح می‌شود که گویا نظام اسلامی در حق زنها جفا کرده است؛ آنان را از حقوق اصلی‌شان محروم کرده است. درحالی‌که جوامع غربی هیچ‌گونه خیرخواهی نسبت به زنان مسلمان ندارند؛ بلکه می‌خواهند به همین صورت، خود را خیرخواه زنان مسلمان جلوه دهند تا از همین طریق بتوانند افکار آنان را منحرف نموده و از آنان در جهت منافع خویش استفاده ابزاری نمایند.

22, 2024/3/28) SPUTNIK(

23 SIGAR.4/5/2024(

اگر ما به تاریخ جنگ فکری نظری گذرا بیندازیم به این واقعیت به خوبی پی می‌بریم که دشمنان اسلام همواره موضوع حقوق زنان و آزادی آنان را سرلوحه تمام تبلیغات فکری خود قرار داده‌اند. چنانچه در مصر اولین کسی که این ندا را بلند کرد (قاسم امین) جوانی با استعداد و تحصیل کرده غرب بود که توسط مستشرقین شکار شده بود او کسی بود که برای اولین بار نهضت آزادی زن را در مصر راه‌اندازی کرد و در سال (۱۸۹۹) کتاب (آزادی زن) را نوشت و بعد از ایشان در بسیاری از کشورهای اسلامی از طرف همفکران (قاسم امین) نیز همین صدا بلند شد.^{۲۴}

۶- بلند کردن صدای دفاع از آزادی بیان

برای تضعیف پایه‌های نظام اسلامی، دشمنان از هیچ کوششی دریغ نمی‌ورزند زیرا آنانی که میدان نظامی را باختند هیچ‌گاه نمی‌خواهند میدان فکری را نیز ببازند؛ بلکه از هر طریق ممکن تلاش می‌کنند تا پایه‌های نظام اسلامی را که دشمنان، رقیب واقعی خود در میدان می‌دانند تضعیف کنند. لذا برای تحریف و تشویه افکار موضوع آزادی بیان را مطرح می‌کنند که امارت اسلامی جلوی آزادی بیان را گرفته است؛ برای رسانه‌ها محدودیت ایجاد کرده است. به عنوان نمونه بعضی از گزارش‌های رسانه‌ها خدمت خوانندگان عزیز تقدیم می‌شود.

سازمان رواداری در گزارشی به مناسبت سوم «می» «روز جهانی آزادی

مطبوعات "می‌گوید" طالبان با رویکرد ایدئولوژیک، به صورت سیستماتیک و هدفمند محدودیت‌هایی را بر حق آزادی بیان و حق دسترسی به اطلاعات وضع کرده‌اند. چنانکه لغو و تعلیق قوانین قبلی، اعمال فشار بر نهادهای حامی آزادی بیان و وضع محدودیت‌های غیرموجه بر دسترسی به اطلاعات از مهم‌ترین آن‌ها می‌باشند.^{۲۵}

طالبان موازین حقوق بشری را قبول ندارند. به همین دلیل، آزادی بیان برای آن‌ها ارزش ندارد و وجود این آزادی را برای بقای خود خطر محسوب می‌کنند.^{۲۶}

تبلیغات سوء رسانه‌ها علیه نظام اسلامی افغانستان

رسانه‌ها در فرایند ارتباطات و جابه‌جایی اطلاعات در درون و برون جامعه سهم اساسی دارند و علاوه بر این می‌توانند در عرصه‌های سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و غیره کارساز باشند و در راستای تعالی و یا تخریب فرهنگ جامعه به فعالیت بپردازند. «ما در عصر رسانه‌های بسر می‌بریم که تأثیر آن در هر خانه و بر هر فرد خیلی بارز بوده و بر همه افراد جامعه در هر مرحله و مستوایی که باشند تأثیر گذاشته و در تشکیل اساس فکری آن‌ها سهم بارز دارد.»^{۲۷}

24 (قطب، ۱۴۱۷: ۲۳۴)

25 (صدای آمریکا، ۱۳/۳/۱۴۰۳)

26 (روزنامه ۸ صبح، تاریخ نشر: ۱۴۰۲/۲/۲۴).

27 (حسان، ۱۳۹۰، ص ۱۹۷)

متأسفانه بعد از برپای نظام اسلامی در افغانستان تا امروز یک تهاجم شدید رسانه‌ای علیه نظام اسلامی به راه افتاده که مقصد اصلی این رسانه‌ها تضعیف پایه‌های نظام اسلامی و تخریب اذهان کافه ملت افغانستان است. رسانه‌ها در توجیه افکار نقش برآزنده دارند؛ به گونه‌ای که هیچ‌کس قدرت رسانه‌ها و اثرگذاری آن را بر افکار انکار کرده نمی‌تواند. یحیی محمد‌الیاس می‌فرماید: در یک کشور سه قوه است ۱- قوه مقننه ۲- قوه قضائیه ۳- قوه مجریه. قوه چهارم را علما قوه اعلامیه (رسانه‌ها) می‌گویند. حتی بعضی دانشمندان معتقدند که قوه رسانه‌ای اولین قوت در هر کشور می‌باشد که بالاتر از آن هیچ قدرتی وجود ندارد. در ادامه می‌فرماید کسی که رسانه‌ها را در اختیار دارد، او قدرت و تصمیم‌گیری را در اختیار دارد.^{۲۸}

۷- برجسته کردن نقاط ضعف نظام اسلامی و روپوش کردن نقاط قوت

باوجود تحولات مثبت زیادی که ما در افغانستان مشاهده می‌کنیم؛ بازهم می‌بینیم که همه این نقاط مثبت نادیده گرفته می‌شوند؛ همواره از رسانه‌ها می‌شنویم که می‌گویند: افغانستان بعد از تسلط امارت اسلامی دچار فاجعه بسیار بزرگی شده است؛ لذا به همین صورت تلاش‌ها برای دور کردن ملت و جوانان از نظام اسلامی ادامه دارند. به عنوان مثال:

آقای داوودزی گفته است: «طالبان اکنون با بحران اقتصادی روبرو هستند. عدم موجودیت تبادل دالر با جهان مشکل بزرگی است. فشارهای جهانی روز به روز بیشتر می‌شود. برخورد بالمثل و عکس‌العملی، مشکل را بیشتر می‌سازد. طالبان اکنون به سیاست نرم و متوازن نیاز دارند. بحران بشری از سبب بحران اقتصادی در حال بیشتر شدن است. بیشتر شدن سیاست‌های نامتوازن در همسایگی مشکلات را بیشتر خواهد ساخت.»^{۲۹}

حالا این یک مشتی نمونه‌ای از خروار است؛ اگر ما رسانه‌های مانند افغانستان انترنشنال، خبرگزاری افق، صدای آمریکا، رادیو آزادی، بی‌بی‌سی و غیره را دنبال کنیم به خوبی پی می‌بریم که رسانه‌های قوی غربی و شرقی که تحت حمایت غرب و حامیان شان فعالیت می‌کنند؛ همه روزه صدایشان در مقابل امارت اسلامی بلند است و همواره تلاش دارند تا تمام نقاط مثبت نظام اسلامی را روپوش نموده و نقاط منفی را همه‌روزه صد برابر جلوه دهند.

۸- فعالیت مؤسسات خارجی در افغانستان

یکی دیگر از اسبابی که دشمنان اسلام در تهاجم فکری علیه اسلام به کار می‌برند؛ مؤسسات به ظاهر خیریه‌اند که از طریق آن‌ها به صورت خیلی مرموزانه اهداف خودشان را به پیش می‌برند. در سایت الصمود مطلبی را در این خصوص نوشته است که ذکر آن برای خوانندگان عزیز خالی از فایده نیست.

(الیاس، ۱۳۹۰: ۲۸)

(طلوع نیوز، ۲/۷/۱۴۰۰)^{۲۹}

جاءت المؤسسات الأجنبية إلى أفغانستان مستتره بستانر التنمية الاقتصادية والعمرانية، وإزالة الفساد ونشر الفضائل بين الناس. إلا أن الواقع بعد ثلاثة عشر عاماً كشف عن وجهها الحقيقي الخائن الكاذب وأهدافها الخبيثة التي تريد زرعها في أفغانستان وحرصها الشديد على نشر الفساد والإباحية والفحشاء. لا شك أن المؤسسات الأجنبية تقع في مقدمة المراكز التي تسعى لبث الفساد في أوساط المجتمع الأفغاني، وقد ركزت جميع جهودها في إفساد الشباب والشابات الأفغانيات وتسليتهم بما لا ينفعهم في الدنيا والآخرة³⁰. ترجمه: مؤسسات خیریه در افغانستان در حالی شروع به فعالیت کردند که با غلاف کمک‌های اقتصادی، عمرانی، مبارزه با فساد و نشر فضائل بین مردم، مزین بودند. اما بعد از گذشت سیزده سال چهره‌های حقیقی‌شان که مملو از خیانت، دروغ، و اهداف خبیث که می‌خواستند در افغانستان عملی سازند ظاهر شد. مشخص شد که این‌ها جز پخش فساد، فحشا و بی‌حیایی دیگر هیچ هدفی ندارند.

بدون شک، مؤسسات خارجی در رأس مراکزی قرار دارند که برای پخش فساد در قلب جامعه افغانستان با تمام قوت بر فاسد کردن دختران و پسران افغان تلاش می‌کنند؛ می‌کوشند تا آنان را به چیزهای مشغول کنند که در آن نه خیر دنیایشان است و نه خیر آخرتشان.

راه‌های مقابله با تهاجم فکری در افغانستان

۱. اتحاد و انسجام ملت افغانستان

دشمنان اسلام و دشمنان کشور عزیز ما افغانستان همواره تلاش ورزیده‌اند که ملت افغانستان را به نام قوم، زبان، حزب و سمت به جان همدیگر بیندازند و خودشان از این آب گل‌آلود به نفع خویشتن ماهی بگیرند. پس باید مردم افغانستان این موضوع را درک کنند که رمز بقا و سربلندی‌شان در همبستگی، اتحاد، اتفاق و برادری‌شان نهفته است، بناء برای اتحاد و همدلی باید موارد ذیل را در نظر بگیرند:

۱. اتفاق و همدلی دستور الله است { وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا }^{۳۱} ترجمه: و همگی

به رشته (ناگسستی قرآن) خدا چنگ زنید و پراکنده نشوید!^{۳۲}

۲. حیثیت اقوام فقط برای شناخت همدیگر است نه چیزی دیگر، برتری فقط با تقوا است. همین

حکم را الله متعال بیان می‌فرماید: { وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ

{^{۳۳} ترجمه: شما را قبیله قبیله گردانیده‌ایم؛ تا همدیگر را بشناسید؛ بی‌گمان گرامی‌ترین شما

در نزد خدا متقی‌ترین شما است.^{۳۴}

(الصمود، ۱۰/۸، ۱۴۳۶) 30

(آل عمران: ۱۰۳) 31

(خرم‌دل، ۱۳۹) 32

(الحجرات: ۱۳) 33

(خرم‌دل، ۱۳۹۷) 34

۳. اختلافات ما را در برابر دشمن ضعیف می‌سازد هیبت ما از دل دشمنان ما بیرون می‌شود. این حکم الله است. {وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَأَصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ} ^{۳۵} ترجمه: در میان خود اختلاف و کشمکش نکنید، (که اگر کشمکش کنید) در مانده و ناتوان می‌شوید و شکوه و هیبت شما از میان می‌رود (و ترس و هراسی از شما نمی‌شود). شکیبایی کنید که خدا با شکیبایان است. (خرم‌دل، ۱۳۹۷)

۴. زبان‌های مختلف و رنگ‌های مختلف از نشانی‌های بزرگی الله است؛ نه امتیاز و برتری یک زبان بر زبان دیگر و یا وسیله اختلاف در میان همدیگر. الله متعال می‌فرماید: {وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَاللُّوَانِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ} ^{۳۶} ترجمه: و از زمره نشانه‌های (دال بر قدرت و عظمت) خدا آفرینش آسمان‌ها و زمین و مختلف بودن زبان‌ها و رنگ‌های شما است. بی‌گمان در این (آفرینش کواکب فراوان جهان که با نظم و نظام شگفت‌آور گردانند و در این تنوع خلقت) دلایلی است برای فرزندانگن و دانشوران. ^{۳۷}

۵. کسی که به خاطر عصبیت (قوم پرستی) مبارزه می‌کند و به سوی قومیت دعوت می‌دهد؛ پیامبر ﷺ او را از جمله‌ی امت خود نمی‌داند. قال رسول الله ﷺ ليس منا من دعا الى عصبية، وليس منا من قاتل على عصبية، وليس منا من مات على عصبية. ^{۳۸} ترجمه: رسول الله ﷺ فرمودند: کسی که به سوی قوم پرستی دعوت می‌دهد از امت من نیست. کسی که بر اساس قوم پرستی می‌جنگد از امت من نیست. کسی که بر عصبیت (قوم پرستی) می‌میرد از امت من نیست.

۲- تقویت نظام اسلامی

یکی از راه‌های مهم مقابله با پدیده جنگ فکری تقویت نظام اسلامی است؛ زیرا نظام اسلامی می‌تواند که پاسدار و حافظ تمامی ارزش‌های اسلامی باشد. بیشترین ترسی را که همواره دشمنان اسلام از ناحیه مسلمانان احساس می‌کنند برپایی یک نظام واقعی اسلامی است که در آن حقوق همه اقشار مردم رعایت شود و از هر نگاه یک حکومت ایدئال اسلامی باشد که در آن هیچ‌گونه کمی و کاستی دیده نشود.

بناء افغان‌ها باید از فرصت‌های که الله متعال در اختیارشان گذاشته است نهایت استفاده را ببرند و تلاش خودشان را به خرج بدهند؛ تا نظام اسلامی را که الله رب العزت والجلال نصیب‌شان کرده است؛ در آن هیچ نقیصه‌ای باقی نگذارند؛ زیرا آرزو دشمنان افغانستان این است که نظام اسلامی، نظامی بی‌نظم، بی‌قانون و بی‌ضابطه باشد تا محاسنی که یک نظام واقعی

³⁵(الأنفال: ۴۶)

³⁶(الروم: ۲۲)

³⁷(خرم‌دل، ۱۳۹۷)

³⁸(ابی داود، ۱۴۱۴)

اسلامی دارد؛ هیچ‌گاه در جهانی که پر از فتنه و فساد است تبارز نکند؛ زیرا دشمن از نظام اسلامی هراس دارد که سبب الگوبرداری برای سایر ممالک اسلامی شود. عبدالهادی مجاهد می‌فرماید: کفار این را می‌دانند که اگر یک‌بار هم در یکی از کشورهای اسلامی نظام اسلامی حقیقی و واقعی به میان آید، در آن صورت حکومت متذکره برای ملت‌های مسلمان دیگر جهان حیثیت الگو و نمونه را می‌گیرد و همه می‌خواهند در کشورهایشان همچو حکومتی را برپا کنند.^{۳۹}

۳- به کاری‌گیری رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی

یکی از عوامل مهمی که امروز بر افکار جامعه نهایت تأثیرگذار است؛ رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی می‌باشند؛ که آحاد ملت، تمام معلومات خود را از آن‌ها اخذ می‌نمایند. لذا به‌کارگیری رسانه‌ها جهت مبارزه با تهاجم فکری نهایت مؤثر است. ممکن است هزاران وعظ و تبلیغ به اندازه رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی تأثیرگذار نباشند؛ زیرا برای شنیدن وعظ و تبلیغ افراد خاصی حاضر می‌شوند اما برای استفاده از اینترنت، شبکه‌های اجتماعی و استفاده از رسانه‌ها معمولاً کسانی هستند که عموماً به مجالس وعظ و تبلیغ توجهی ندارند. دشمن هم در تهاجم فکری معمولاً همین طبقه از جامعه را هدف قرار می‌دهد؛ و همین قشر از افراد جامعه از همه بیشتر در مقابل جنگ فکری آسیب‌پذیرند.

استاد یحی محمد الیاس می‌فرماید: «رسانه‌ها قوی‌ترین وسیله و کوتاه‌ترین راه برای رسیدن به هدف است. این وسایل به اندازه‌ی با اهمیت و ارزنده است که هر کسی بر آن تسلط یابد، گویا ساختار عقول و افکار و سلوک جامعه را بیمه کرده است، چنانکه می‌تواند جامعه را برای حمایت و دفاع از یک اندیشه و یا مبارزه علیه اندیشه‌ی دیگر صرف‌نظر از این‌که آن اندیشه حق است یا باطل توجیه و تحریک کند».^{۴۰}

برای استفاده بهتر از رسانه‌ها، سواد رسانه‌ای اشد ضرورت است لذا نظام اسلامی باید؛ در مضامین پوهنتون‌ها یک مضمون را به عنوان سواد رسانه‌ای بگنجانند؛ نیروی جوان را برای دفاع از فکر اسلامی آماده سازد و در آزمون‌های امتحانی با دقت تمام نشراتی را که محصلین در شبکه‌های اجتماعی به نشر سپرده‌اند؛ یک بررسی مختصر صورت بگیرد و به تمام کسانی که در زمینه مبارزه با تهاجم فکری دشمن بهتر درخشیده‌اند جوایزی ولو اندک عنایت شوند؛ تا باشد که جوانان ما در میدان مبارزه فکری افراد مبارز و مدافع فکر اسلامی به بار بیایند.

(مجاهد، ۱۳۹۵، ص ۴۸) 39

(الیاس، ۱۴۱۷، ص ۴۳) 40

۴- سیمینارهای علمی

برای مبارزه با پدیده جنگ فکری، برگزاری سیمینارهای علمی و آگاهی دهی در سطوح مختلف جامعه بسیار ضروری می‌باشد؛ زیرا با توجه به جنگ‌های طولانی در افغانستان و تهاجم گسترده شرق و غرب بر فرهنگ و فکر ملت، بیشتر مردم، به صورت اساسی با فرهنگ خود و شیوه‌های تهاجم فکری دشمن آشنایی ندارند لذا لازم است تا از طریق برگزاری سیمینارها و مجالس مختلف به محاسن فرهنگ اسلامی و ملی پرداخته شود؛ و راه‌های مقابل با تهاجم فکری دشمنان اسلام و نظام اسلامی برای عموم ملت آگاهی داده شود. «در این شکی نیست که سیمینار تأثیر بیشتر و قوی‌تر از سخنرانی و خطبه دارد. این حقیقت را پژوهش‌های روانی، تربیتی و اداری مورد تأیید و تأکید قرار داده و با ارائه ارقام و مقارنات میدانی ثابت ساخته است که سیمینار هم در ایجاد جهت‌گیری‌ها و هم در تغییر اتجاهات نقش مؤثرتر از محاضره و خطبه دارد. علت مؤثریت آن در این است که در سیمینار فرصت مناقشه و گفت و شنید میسر گردیده معلومات جدید و پیشنهادها تازه مطرح می‌شود. امور پنهان آشکار می‌شود و جهت‌ها روشن‌تر گردیده اثر عمیق‌تر می‌گذارد».^{۴۱}

۵- تربیت فامیل و خانواده

یکی از اسباب مقابله با تهاجم فکری، تربیت سالم خانوادگی می‌باشد؛ زیرا طفل اگر از همان ابتدا با فرهنگ و فکر اسلامی تربیت شود؛ به خوبی می‌تواند در برابر تهاجمات فکری کفری استقامت نماید؛ زیرا از نظر روحی و روانی آماده مقابله است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید: کل مولود یولد علی الفطرة، فأبواه یهودانه وینصرانه ویمجسانه.^{۴۲} ترجمه: هر نوزاد بر فطرت (اسلام) متولد می‌شود. پدر و مادرش او را یهودی می‌گرداند، نصرانی می‌گرداند و مجوسی می‌گرداند؛ یعنی قلب و فکر اطفال مانند لوحه‌ای پاک و سفید است لذا شایسته است که بهترین نقش را اول پدر و مادر در این لوحه‌ای پاک ترسیم نمایند.

۶- اصلاح نصاب تعلیمی

۱- ۶- نصاب علوم عصری

برای تربیت بهتر فکری جوانان و مقابله با تهاجم فکری دشمنان اسلام، نهایت ضروری است؛ تا در بخش علوم عصری نصاب‌های تعلیمی مکاتب و پوهنتون‌ها اصلاح شوند؛ درست است که ما در بخش علوم عصری و تکنالوژی معاصر به تجربیات غرب ضرورت داریم؛ اما از نظر فکری، فرهنگی و عقیدتی، غربی‌ها فقیرترین مردم روی زمین‌اند. بناء دانشمندان افغانستانی باید در بخش غنی‌سازی نصاب تعلیمی با موادی که مطابق با فرهنگ اسلامی و دفاع از فکر اسلامی باشند؛ توجه ویژه را مبذول دارند. عبدالهادی مجاهد می‌نویسد: تعلیمات عصری در

(حسان، ۱۳۹۰: ۲۰۸) 41

(بیهقی، ۱۴۲۴: ۳۳/۶) 42

پهلوی اینکه باید در روشنی پژوهش‌ها و تحقیقات معاصر به شکل پیشکش مؤثر و طریق تدریس عصری تدوین شوند؛ باید از فساد فلسفه، اخلاق، فرهنگ و تأثیرات فکری غرب و کفار دیگر نیز به تمام معنی پاک گردد.^{۴۳}

۲-۶- نصاب علوم دینی

در بخش علوم دینی نیز لازم است که مطابق با تقاضای زمان بعض مواد از نصاب تعلیمی مدارس حذف شوند و بعض مواد در نصاب درسی مدارس دینی اضافه شوند؛ مثلاً ما در گذشته اگر در رابطه با عقائد باطله فرقه‌های همان زمان معلومات حاصل می‌کردیم؛ ضرورت همان زمان بوده است. امروز فرقه‌های باطل جدیدی با عقاید جدید و ابزار جدید به میدان آمده‌اند، طلاب علوم دینی باید نسبت به آنان اطلاعات حاصل نموده و راه‌های مقابله با آنها را بیاموزند. «آیا در عصر حاضر قابل تعجب نخواهد بود که جهان اسلام و امت مسلمان ما را بلاهای کمونیزم، الحاد، مادیت، دیموکراسی، لیبرالیزم، نشنلزم، گلوبالیزیشن و نظریات کفری و ویرانگر دیگری در چنگال و دندانهای خود گرفته و می‌خواهند آنها را پارچه پارچه کرده و ببلعند، ولی ما اکنون هم در نصاب تعلیمات دینی خود معلومات متعلق به فرقه‌ها و مذاهب فلسفی هزار سال قبل را تدریس می‌نماییم درحالی‌که الآن اثری هم از آنها به شکل قدیمی‌اش وجود ندارد؟»^{۴۴}

۷- مساجد سنگرهای مقاومت در برابر تهاجم فکری

شکی در این نیست که ملت افغانستان از قرن‌ها مسلمان‌اند و با اسلام رشد و نمو کرده‌اند. لذا وقتی ما به هر آبادی در این وطن سری بزنیم می‌بینیم که در آن آبادی مسجدی وجود دارد؛ باوجود ضعف اقتصادی مردم، بازهم برای هر مسجد یک امامی وجود دارد. رواج مردم این است که هرگاه اطفال‌شان قادر به خواندن می‌شوند؛ اول‌تر از همه آنان را به مساجد می‌فرستند. استاد عبدالهادی مجاهد می‌فرماید: طبق یک احصائی تقریبی محتاطی گفته می‌توانیم که در قریه‌ها و شهرهای افغانستان امروز حدود (۴۰۰۰۰۰) مسجد وجود دارد و در هر مسجد یک‌تن امام به وظیفه امامت مصروف است. اگر این چهارصد هزار مسجد به مراکز دعوت به معنای حقیقی آن تبدیل گردند و امامان آنها به شکل واقعی مردم را به دین الله - جل جلاله- دعوت نمایند و استعداد و صلاحیت حل مشکلات فکری، عقیدتی، فلسفی و اخلاقی مردم را در خود پیدا کنند، شاید هیچ فکر اجنبی و هیچ نوع از گمراهی‌های وارداتی قادر نشود تا مردم افغانستان و مخصوصاً صدها هزار جوان ما را به نظریات و عقاید کفری و گمراه‌کننده قانع سازد.^{۴۵}

۴۳ (مجاهد، ۱۳۹۵: ۴۸)

۴۴ (مجاهد، ۱۳۹۵: ۴۹)

۴۵ (مجاهد، ۱۳۵: ۵۱)

نتیجه‌گیری

نتایج به دست‌آمده بعد از تحقیق و بررسی اینست که دشمنان اسلام در میدان جنگ در مقابل مجاهدان و ملت جان فدای افغانستان شکست خورده‌اند؛ اینک با تمام وجود تلاش دارند تا در میدان فکری بتوانند ضربه‌ای را که در میدان نظامی خورده‌اند جبران نمایند. لذا با تمام قوت جنگ فکری را علیه ملت مظلوم و نظام اسلامی افغانستان به راه انداخته‌اند. اما با توجه به این که ملت و حکومت افغانستان از پتانسیل‌های بسیار قوی جهت مقابله با این پدیده برخوردارند. می‌طلبند تا همه با هم بسیج شده و با استفاده از داشته‌های مادی و معنوی خود مقابله با این پدیده خطرناک را در خط اول مبارزات خود قرار دهند؛ تا دشمنان ما برای همیشه از چشم داشتن به جوانان و سرزمین ما ناامید شوند.

منابع:

قرآن کریم

ابن کثیر، ابو الفداء إسماعیل بن عمر بن کثیر القرشی الدمشقی، السیره النبویة (۱۳۹۵) ناشر: دار المعرفة للطباعة والنشر والتوزيع بیروت - لبنان

الیاس، یحی محمد الیاس، نگاهى مختصر به جنگ فکری، (۱۳۹۰) ناشر: سایت (هدایت ونور)؛ بخاری، محمد بن اسماعیل، صحیح البخاری (۱۴۰۷) ناشر: دار ابن کثیر، الیمامة - بیروت

بغوی، أبو محمد، تفسیر البغوی، (۱۴۲۰)، ناشر: إحياء التراث بیروت - لبنان

بیهقی، ابوبکر، السنن الکبری، (۱۴۲۴) الناشر: دار الکتب العلمیة، بیروت - لبنان

پانی پتی، ثناء الله، التفسیر المظهری، (۱۴۱۲) ناشر: مکتبه الرشیدیة - پاکستان

جزائری، ابوبکر، جابر بن موسی، أيسر التفاسیر لکلام العلی الکبیر، (۱۴۲۴)، الناشر: مکتبه العلوم والحکم، المدينه المنوره، المملكة العربية السعودية

حسان، دوکتور حسان محمد حسان، جنگ فکری و راه های مقاومت (۱۳۹۰)، ناشر: انتشارات اصلاح، کابل - افغانستان؛

خرم دل، تفسیر نور (۱۳۹۷)، ناشر: نشر احسان - ایران - کردستان؛

دهلوی، شاه ولی الله، بیجا. ترجمه دری قرآن مجید؛

سجستانی، سلیمان بن اشعث، سنن ابی داود (۱۴۱۴) ناشر: المکتبه العصريه، صیدا - بیروت؛ طنطاوی، التفسیر الوسيط، (۱۹۹۷) ناشر: دار نهضة مصر للطباعة والنشر والتوزيع، الفجالة - القاهرة؛ طهطاوی، علی بن رافع الطهطاوی، نهاية الايجاز فی سیره ساکن الحجاز (۱۴۱۹)، ناشر: دارالذخائر - القاهرة؛

قطب، محمد قطب، واقعا المعاصر، (۱۴۱۸) ناشر: دارلشروق - قاهره - مصر؛

مجاهد، عبدالهادی، دانستنیهای از فکر اسلامی در جنگ فکری با غرب (۱۳۹۵): بیجا؛

مجددی، عبدالغنی، صفحه از تاریخ معاصر افغانستان (۲۰۲۰) ناشر: فقه اسلامی - امریکا؛

لاهوری، اقبال، کلیات اقبال، (۱۳۹۸) ناشر: نشر احسان - کردستان - ایران؛

سایت ها و خبرگزاری ها

BBC NEWS، تاریخ نشر: (۲۰۲۳/۵/۲۵) (<https://www.bbc.com>) (<https://www.bbc.com>)

صدای امریکا. (۲۰۲۳، فبروری). روز جهانی مطبوعات: طالبان هدفمندانه آزادی بیان و دسترسی به اطلاعات را محدود

کرده اند. دریافت شده از: www.darivoa.com

اسپوتنیک. (۲۰۲۴/۳/۲۸). لندسی، گراهام، سناتور ارشد جمهوریخواه آمریکا: افغانستان به لانه تروریستان

جهانی در قلب آسیا تبدیل شده است دریافت شده از: ([Sputnik. \(n.d.\). Sputnik News.](https://sputniknews.com))

(<https://sputniknews.com>)

Afghanistan International. (n.d.). (۱۴۰۲/۳/۲۱). تاریخ نشر: افغانستان انتر نشنال،
Afghanistan International News. Retrieved March, from
<https://www.afintl.com>

SIGAR، تاریخ نشر: (۲۰۲۴/۵/۴) Special Inspector General for Afghanistan
Reconstruction (SIGAR). (n.d.). *SIGAR official website*
<https://www.sigar.mil>

8am. (n.d.). *8am Newspaper*, from <https://8am.af>، تاریخ نشر: (۱۴۰۲/۲/۲۴)

طالع نیوز، تاریخ نشر: (۱۴۰۰/۷/۲۷) <https://tolonews.com/fa/afghanistan>

صمود، تاریخ نشر: (۱۴۳۶/۱۰/۸) <https://www.alsomood.af/>

© Author(s) 2024. This work is distributed under
<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>